

EVOLUȚIA LOCALITĂȚILOR JUDEȚULUI TULCEA ȘI A NUMELOR ACESTORA (OICONIMELOR)

Gh. Băisan

După cum s-a văzut, Dobrogea a reprezentat mai tot timpul un amalgam etnic, în care diverse grupări ale populației au coabitat mai mult sau mai puțin pașnic, din conviețuirea lor alături de elementul autohton, românesc, rezultând un înveliș toponimic extrem de variat și interesant.

Dacă influențele toponimice grecești și romane s-au păstrat într-o măsură mică în denumirile actuale, în schimb, cele ale altor etnii sunt numeroase. În această categorie intră cele turco-tătare și slave (rusești și bulgărești), care totalizau, după cum afirmă geograful C. Brătescu (1928), 2.518 din totalul de 3.776, cât a identificat pe cele 378 de hărți referitoare la Dobrogea, până în acel moment.

În acest context, deosebit de interesantă este situația oiconimelor, care reflectă atât particularitățile fizico-geografice locale, cât și geneza și evoluția unor comunități umane sau obiceiurile și ocupațiile specifice.

În sec. XV, când se instaurează dominația otomană în Dobrogea, dar mai ales în sec. XVI, când se observă o masivă colonizare cu turci și tătarii, se produce o primă schimbare în denumirile așezărilor din Tulcea. Turcii au introdus o nomenclatură proprie, de multe ori străină populației autohtone, puține din denumirile anterioare, românești sau slave, rămânând nemodificate. Pentru această perioadă putem deosebi mai multe tipuri de oiconime:

- nume vechi, românești sau slave, păstrate neschimbate, eventual adăugându-li-se terminația "giberan" = creștin (Cerna, Peceneaga, Cataloi, Chilia, Dăieni, Garvăni, Luncavița, Niculițel);

- nume turcești, date fie așezările preexistente,

fie celor nou întemeiate (Agighiol, Balabancea, Mahmudia, Enisala);

-acolo unde elementul românesc a fost puternic, numele turcești au fost modificate într-o formă mai accesibilă pronunției românești: Meidanchioi - Meduncu, Nalbant - Nălbantu, Cicila (se citește "gigila") - Jijila;

- uneori, numele localităților au circulat în cele două forme, turcească și românească: Greci - Soanlik; Satu-Nou - Enichioi. Modificarea denumirilor de localități a fost un proces firesc, la fel ca și apariția și dispariția acestora, în funcție de evenimentele social-istorice care au afectat spațiul nord-dobrogean sau anumite interese politico-administrative.

Numeroase localități prezintă dovezi de continuitate a locuirii din timpuri foarte îndepărtate. Descoperirile arheologice făcute pe teritoriul județului atestă o locuire continuă din epoca fierului sau chiar mai demult, culturile Hamangia și Gumelnita fiind bine reprezentate în diverse puncte.

Pe tot parcursul dominației otomane, așezările au continuat să existe, chiar dacă ele au fost rare, adăpostite în locuri favorabile, mai ușor de apărat. Călătorii străini vorbesc de o regiune destul de pustie, în care drumurile străbateau spații vaste ocupate doar de stepa nesfărșită, dar niciodată pustiită de oameni.

Sec. XVIII a însemnat pentru așezările tulcene numeroase modificări, în sensul apariției sau dispariției unora, sporirii sau diminuării numărului de locuitori. Totuși, cele mai ample astfel de modificări s-au produs în sec. XIX când au avut loc o serie de conflicte între ruși și turci, care au afectat așezările tulcene, ca și pe cele din restul Dobrogei. Numai în

prima jumătate a sec. XIX au avut loc trei războaie pustiitoare, culminând cu cel din 1828-1829, care au distrus nu mai puțin de 65 de sate, cele mai multe din județul Constanța, multe dintre ele nemairefăcându-se. Pe lista întocmită de I. Ionescu de la Brad (1850) întâlnim și satele tulcene Prislav (Nufărul), Beștepe și Mahmudia, Caraibil (Colina), Amofalki, Satu-Nou, Topolog, Ciaușchioi, Vistierna și Nalbant. Desigur, și localitățile rămase în viață au avut de suferit, așa cum ne spune I. Simionescu în 1928, când face o excursie în provincia care împlinea 50 de ani de viață românească. Scriind despre orașul Sulina, savantul afirma: "războiul a oblonit multe prăvălii și a năruit multe case."

Tulcea, spre exemplu, mai avea doar 20 de case întregi la finele acestui eveniment pustitor (1828-1829). Alte distrugeri au produs și celealte conflicte militare, care au luat sfârșit după 1877.

Pe toată perioada ocupației otomane s-au înființat localități de către toate etniile aflate în Dobrogea: turci, tătari, români, ruși, ucraineni, cerghezi, bulgari, cazaci. Unul din factorii care au contribuit la permanența și perpetuarea elementului autohton a fost procesul de transhumanță.

Satele au apărut, dispărut și reapărut pe propriile ruine, astfel că diversele surse cartografice pot crea confuzii dând ca momente ale înființării ani diferiți. Aceleași date contradictorii pot apărea și în cazul momentului construirii principalelor instituții: școala, biserică, primăria.

După părăsirea Dobrogei de către administrația otomană, au avut loc mai multe etape în schimbarea numelor turcești de localități. Primele două (1907-1908 și 1923 - 1924) au apărut ca o reacție firească de emancipare națională, ea fiind promovată de intelectualitatea vremii în frunte cu geograful C. Brătescu.

În raportul anual al secretarului general al Societății Române de Geografie din 27 martie 1910, Sabba Ștefănescu arăta: *"românizarea numirilor topografice dobrogene a fost obiectul discuțunii de mai multe ședințe, la care au participat și dl. Măldărescu, susținând cu convingere eficacitatea unei asemenea patriotice acțiuni. De când civilizația română s-a înfiripat puternic în provincia noastră de peste Dunăre, se impune fără nici un neajuns, schimbarea vechilor nume turco-tătare și slave, în nume românești."*

În 1907-1908 s-au modificat numele a nouă sate, atât de

origine turcă (Enichioi, Acpunar, Caïdere, Testemel) cât și rusă (Prislav, Azaclău), dar și română (Satu Nou), acesta din urmă pentru că existau prea multe (4) localități cu acest nume. Aproape toate denumirile nou atribuite erau ale unor personalități ale istoriei noastre: C.A. Rosetti, I.C. Brătianu, M. Kogălniceanu, Mircea Vodă, Domnița Maria, Lascăr Catargiu, Traian, V. Alecsandri, singura excepție fiind Neatârnarea.

Modificările din 1923-1924 au vizat numai nume turcești, care au fost înlocuite fie cu nume de personalități (N. Bălcescu, Mihai Bravu, General Praporgescu, Regina Maria, Regele Ferdinand), fie cu nume de rezonanță istorică (Alba și Iulia), sau ale zonelor de obârșie ale întemeietorilor sau celor care au repopulat unele sate (Sâmbăta Nouă).

Trebuie remarcat că modificările au vizat numai nume de localități, celealte toponime rămânând nemodificate până astăzi: Valea Hagiomer, Valea Aiormanului, Lacul Beibugeac, Dealul Ciucurova.

Următoarea modificare majoră a numelor de localități s-a produs imediat după al doilea război mondial (1946-1948), când 13 așezări au primit nume noi. De data aceasta, regimul nou instalat

în țară, cel communist, a înlocuit toate denumirile legate de instituția regală (Încoronarea, Regina Maria, Regele Ferdinand, Regina Elisabeta, Domnița Maria, Regele Carol) cu personaje ale istoriei noastre mai vechi (Horia, Cloșca, T. Vladimirescu) sau cu altele la modă în acel moment, dar care nu au nici o legătură cu județul Tulcea: General Marcos, Filimon Sârbu, Elena Pavel, Ada Marinescu, Ștefan Gheorghiu.

Cea mai substanțială modificare oiconomică s-a relizat în perioada 1964-1970 și a vizat un nr. 25 de sate. Cele mai multe modificări (14) le-au suferit numele turcești, precum Paşa Câșla, Meidanchioi, Mahometca, Eski Baba, Beibugeac, Coium Punar, Carasuhatu, însă și cele ale unor personalități (Ștefan Gheorghiu, Filimon Sârbu, Lascăr Catargiu, Ada Marinescu, Elena Pavel) sau porecle (Pârlita, Calica), nume care au fost ajustate de propagandă comună, fără ca cele noi să aibă mai multă legătură cu județul Tulcea. Remarcăm că trei din vechile nume turcești au fost traduse în românește: Canat Calfa = Meșteru, Coium Punar = Fântâna Oilor, Başpunar - Fântâna Mare.

După acest moment s-au mai produs două modificări de denumiri, prima în perioada 1981 - 1989, când s-a încercat - fără succes - datorită opoziției populației locale, schimbarea numelui a trei localități: Pardina, Jurilovca și Murighiol, cu 1 Mai, Unirea și, respectiv Independența, după 1989 revenindu-se la vechile nume.

Cea de-a doua s-a produs după 1989 și a vizat două așezări: 23 August (devenit Zaclău și apoi I.C. Brătianu) și 6 Martie, numit Sălcioara, mai aproape de originea romană (Ad Salices) a așezării.

Privind retrospectiv, se poate constata că de-a lungul existenței lor, un număr de 52 localități au purtat un singur nume, fără a lua în seamă pe cele antice. Alte 42 de localități au purtat două nume (cu sens diferit), 12 purtând nume dublu, având aceeași sem-

nificație. Un număr de nouă localități au purtat trei nume, recordul deținându-l I.C. Brătianu și Izvoarele (câte 5) și, respectiv, Baia, Jurilovca, Luminița, Nufărul, Revărsarea, Sălcioara și Valea Nucarilor (câte 4).

Mai trebuie spus că în ultimul secol au dispărut 52 de sate și cătune, fie prin depopulare (Tatanir, Stipoc, Ostrov, Tătaru, Câșlița, Uzlina), fie distruse de conflicte militare (Araklar, Şeșmiler) sau de evenimentele naturale (cele din deltă). Unele au fost înglobate altor localități (Blasova la Turcoaia, Mândra la Sâmbăta Nouă, Flămânda și Floriile la Crișan), altele au fuzionat, dând naștere unor așezări noi (Alifaca și Ciaușchioi au format satul Războieni).

În ceea ce privește actualele denumiri, deși există ipoteze diferite, unele contradictorii, estimăm că cele mai numeroase oiconime sunt cele românești (58) și turcești (30), urmate de cele de origine slavă (17). Un număr de 11 oiconime reprezintă nume de personalități, 4 sunt legate de evenimente foarte vechi, cu origini anterioare ocupației otomane.

Două oiconime rămân încă contestate, fiind revendicate de slavi și turci.

Persistența denumirilor de origine străină constituie o dovedă în plus de toleranță din partea populației autohtone, făcând din spațiul nord-dobrogean un exemplu demn de urmat, iar pentru lingviști (dar nu numai) un vast camp de cercetare.

